

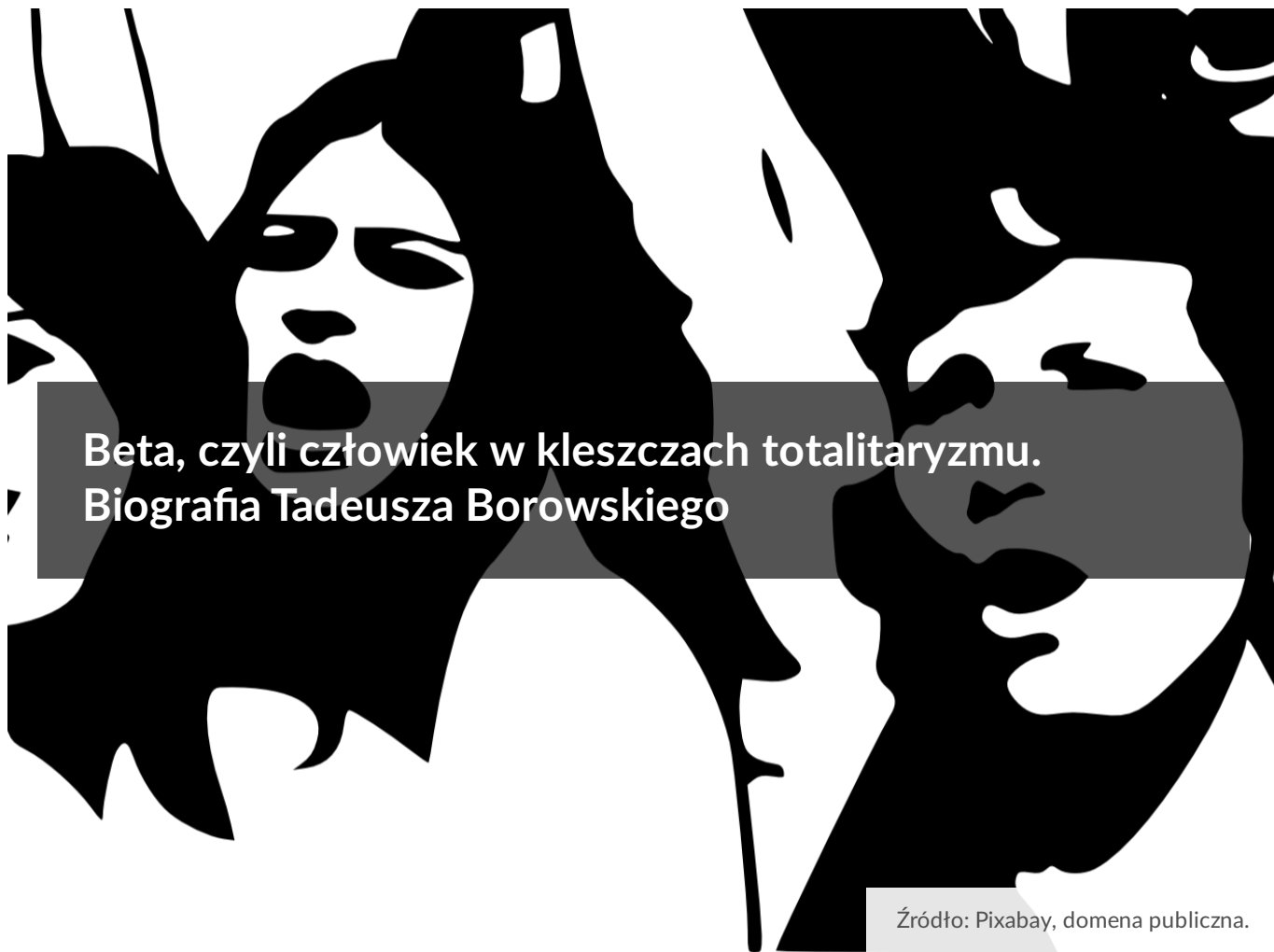
Beta, czyli człowiek w kleszczach totalitaryzmu. Biografia Tadeusza Borowskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Łukasz Wnuk, *Opowiadanie Tadeusza Borowskiego „Odwiedziny” w świetle gramatyki Ronalda Langackera (analiza przypadku)*, s. 5–6.
- Źródło: Łukasz Wnuk, *Opowiadanie Tadeusza Borowskiego „Odwiedziny” w świetle gramatyki Ronalda Langackera (analiza przypadku)*, s. 12.
- Źródło: Tadeusz Drewnowski, *Wstęp*, [w:] Tadeusz Borowski, *Wybór opowiadań*.
- Źródło: Tadeusz Drewnowski, *Ucieczka z kamiennego świata: o Tadeuszu Borowskim*, Warszawa 1992, s. 35.
- Źródło: Jan Błoński, *Piekła Borowskiego*, „Teksty” 1972, nr 6, s. 156–161.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Zniewolony umysł*, Warszawa 2009, s. 57.

- Źródło: *Lawina i kamienie. Pisarze wobec komunizmu*, [w:] [Anna Bikont, Joanna Szczęsna, *Przez Auschwitz, Dachau i Monachium, czyli Tadeusz Borowski wraca do Polski*, Warszawa 2006, s. 70.
- Źródło: *Lawina i kamienie. Pisarze wobec komunizmu*, [w:] Anna Bikont, Joanna Szczęsna, *Przez Auschwitz, Dachau i Monachium, czyli Tadeusz Borowski wraca do Polsk*, Warszawa 2006, s. 73.
- Źródło: *Lawina i kamienie. Pisarze wobec komunizmu*, [w:] Anna Bikont, Joanna Szczęsna, *Uciekł tam, gdzie mógł, czyli zagadka śmierci Tadeusza Borowskiego*, Warszawa 2006, s. 211.
- Źródło: Tadeusz Borowski, *Alicja w krainie czarów*, [w:] *Polemika krytycznoliteracka w Polsce*, t. 2, red. Sylwia Panek, Poznań 2018, s. 109–110.
- Źródło: Jan Błoński, *Piekła Borowskiego*, „Teksty” 1972, t. 6, s. 156–161.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Na śmierć Tadeusza Borowskiego*, [w:] *Poezje zebrane*, Kraków 2011, s. 216.

Beta, czyli człowiek w kleszczach totalitaryzmu. Biografia Tadeusza Borowskiego

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Pomimo że Tadeusz Borowski uważany jest za symbol swojego pokolenia, wielu badaczy uznaje jego twórczość za zjawisko zupełnie wyjątkowe w literaturze.

Jan Błoński w tekście *Piekła Borowskiego* pisze:

((Jan Błoński

Piekła Borowskiego

[...] Borowski skupił w sobie najwyższe możliwości i najdrastyczniejsze sprzeczności powojennej literatury... Istnieje nie tylko dzieło, ale i mit Borowskiego i ten mit również liczy się w polskiej literaturze.

[...] był [...] fascynującym pisarzem, który nie bał się nawet piekła. Ba, korciła go uroda okrucieństwa, której [...] najgłębiej nienawidził!

Źródło: Jan Błoński, *Piekła Borowskiego*, „Teksty” 1972, nr 6, s. 156–161.

Spory na temat dzieł Tadeusza Borowskiego trwają od ponad 70 lat, powstało mnóstwo prac naukowych i opracowań krytycznych. Pisarzowi zarzucano m.in. nihilizm i zaangażowanie polityczne, wątpliwości budził również styl najważniejszego jego dzieła, *Opowiadań obozowych*.

Twoje cele

- Poznasz kontekst biograficzny wybranych tekstów Tadeusza Borowskiego.
- Opisziesz cechy jego twórczości w kontekście literatury powojennej.
- Przeanalizujesz wybrane teksty publicystyczne Tadeusza Borowskiego.
- Wymieni środki językowe charakterystyczne dla publicystyki okresu socrealizmu.

Debiut literacki i życie Tadeusza Borowskiego

Tadeusz Borowski (1922–1951)

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Łukasz Wnuk

Opowiadanie Tadeusza Borowskiego „Odwiedziny” w świetle gramatyki Ronalda Langackera (analiza przypadku)

Zmarły przedwcześnie poeta i prozaik [...]

łączył w sobie trzy znaczące okresy

XX-wiecznej historii polskiej literatury –

wydając tomik poetycki równolegle

z twórcami pokolenia Kolumbów (z

większością znał się zresztą osobiście,

z częścią pozostawał w bliskich

stosunkach), krótko po zakończeniu wojny

publikując w Polsce opowiadania

dokumentujące pobyt w niemieckim obozie Auschwitz-Birkenau,

wreszcie ulegając stalinizmowi, którego w ostatnich latach życia stał

się głośnym gloryfikatorem.

Był ponadto osobą nieustannie niepewną i poszukującą punktu

odniesienia (tak portretują go badacze, T. Drewnowski i A. Werner,

w poświęconych mu opracowaniach biograficznych), a przy tym

impulsywną i radykalną w osądach. Najważniejszym jednak kryterium

była autentyczność Borowskiego, który niemal nigdy nie rezygnował

z sygnalizowania swojej obecności w pisanych tekstach. Ten

niezatarty ślad twórczości poetyckiej, będącej pierwszym polem

realizacji artystycznej późniejszego autora *Kamiennego świata*,

pozwala na identyfikację tożsamości pierwszoosobowego narratora

większości opowiadań obozowych.

Łukasz Wnuk

Opowiadanie Tadeusza Borowskiego „Odwiedziny” w świetle gramatyki Ronalda Langackera (analiza przypadku)

Naznaczony jest on bolesnymi kontaktami z dwoma XX-wiecznymi totalitaryzmami, częstymi fundamentalnymi dla człowieka zmianami i towarzyszącym im nieodłącznie wewnętrznym rozchwianiem. Rozległość i dramatyzm tych wątpliwości widoczne są zwłaszcza dzięki skali uwikłań pisarza w potocznie rozumianą historię. Jak zauważono, życie Borowskiego „zogniskowało w sobie ważne, najbardziej dramatyczne momenty, czy nawet procesy dziejowe naszych czasów”.

Źródło: Łukasz Wnuk, *Opowiadanie Tadeusza Borowskiego „Odwiedziny” w świetle gramatyki Ronalda Langackera (analiza przypadku)*, s. 12.

Tadeusz Borowski zadebiutował pod koniec 1942 roku tomem poetyckim *Gdziekolwiek ziemia...* Jak pisze Tadeusz Drewnowski: „Nie był to debiut efektowny: ciemnymi, rozwichrzonymi „[metafizycznymi heksametrami](#)” opiewał dziejącą się [Apokalipsę](#)”. Badacz zwraca uwagę, że wiersze Borowskiego są bardziej mroczne i katastroficzne niż innych poetów z jego pokolenia, ale przyczyn tego stanu rzeczy doszukuje się w biografii pisarza:

Tadeusz Drewnowski

Wstęp

Poezji tej nie można pojąć, nie znając losów poety. Dramat epoki stał się udziałem Borowskiego, zanim rozpoczęła się wojna. Urodzony w Żytomierzu na Ukrainie, we wczesnym dzieciństwie przeżył aresztowanie i zesłanie obydwójga rodziców. Pozostał sam, pod opieką dalszej rodziny. Dzięki wymianie przez władze polskie przebywającego w łagrze na dalekiej Północy ojca, w roku 1932, mając lat dziesięć, przyjeżdża wraz z bratem do kraju; w rok później wraca matka. Rodzina osiedla się w Warszawie. W ojczyźnie nie czekało ich lekkie życie: ojciec zostaje robotnikiem w fabryce Lilpopa, matka dorabia krawiectwem. Synów oddano do internatu oo. franciszkanów. We wrześniu 1939, podczas oblężenia Warszawy,

spłonęła fabryczna kamieniczka i znów zostali bez dachu nad głową. Żeby żyć i żeby się uczyć, trzeba było szybko zabrać się do pracy. Wojna i okupacja nie były więc pierwszymi wtajemniczeniami Borowskiego w dramat „*czasów pogardy*”; nakładały się na nie przeżycia wcześniejsze, tworząc mroczny, jedyny w swoim rodzaju krajobraz *Gdziekolwiek ziemia...* [...]

Źródło: Tadeusz Drewnowski, *Wstęp*, [w:] Tadeusz Borowski, *Wybór opowiadań*.

W szponach faszyzmu

W lutym 1943 roku aresztowało Borowskiego gestapo, został osadzony na Pawiaku, a po trzech miesiącach wywieziony do Auschwitz. Skierowany do ciężkich prac, z zapaleniem płuc trafia do obozowego szpitala. Zostaje uratowany dzięki lekom ukradzionym niemieckiemu lekarzowi, później pracuje jako stróż nocny, sanitariusz, naprawia dachy. W chwili wyzwolenia obozu Dachau Allach w głębi Rzeszy, w którym przebywał od 1944 roku, waży 35 kg. Do Polski wraca w 1946 roku z objawami depresji. Zaczyna pisać.

Opowiadania obozowe Tadeusza Borowskiego wywołały szok wśród krytyków literackich. Jak pisze Tadeusz Drewnowski:

((Tadeusz Drewnowski

Wstęp

Pożegnanie z Marią przyniosło na wskroś oryginalną wizję „czasów pogardy” (może najbliższe jej były *Medaliony* Z. Nałkowskiej) i najdalej posuniętą, choć wolną od wszelkiego kaznodziejstwa, krytykę moralistyczną epoki. Ale książka ta nie mieściła się w ówczesnych kategoriach rozumienia literatury. Wywołała szok i – niemalże same nieporozumienia. Prymitywna część krytyki – utożsamiając postać bohatera z osobą autora – uznała, iż Borowski sam się zadenuncjował jako obozowy przestępca i powinien zasiąść na ławie oskarżonych. Inna część krytyki, która wzięła za dobrą monetę fałszywą świadomość bohatera, nie dostrzegła krytycznych założeń pisarza – przyjęła tę prozę jako mimowolne świadectwo „zarażenia śmiercią”, wyzbycia się wszelkich wartości, **nihilizmu**. Zwłaszcza oburzano się na opowiadania z czasów okupacji i końca wojny. W momencie ukazania się książki do wyjątków należeli ci, którzy zrozumieli jej

artystyczną komplikację i dostrzegli w niej rzecz najistotniejszą: własny sposób podjęcia walki ze złem epoki”.

Źródło: Tadeusz Drewnowski, *Wstęp*, [w:] Tadeusz Borowski, *Wybór opowiadań*.

Więźniowie obozu koncentracyjnego w Dachau witający amerykańskich żołnierzy.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W szponach komunizmu

Tadeusz Borowski był zwolennikiem socjalizmu, od 1948 roku należał do Polskiej Partii Robotniczej (PPR), jednak założenia literatury socrealistycznej nie do końca do niego przemawiały.

((Tadeusz Drewnowski

Wstęp

Niestety, lata 1948/49 rozpoczynały okres mało przychylny dla pracy pisarza. Padły wówczas hasła realizmu socjalistycznego, dogmatyczne i uproszczone, żądające zarzucenia spraw wojennych, zwrotu ku współczesności i budownictwu socjalizmu, ku literaturze politycznej i dydaktycznej. Nie trafiały one do przekonania Borowskiemu; natomiast niezrozumienie, z jakim spotkały się obydwie jego książki, poważnie zachwiało jego pewnością co do obranych środków literackich i co do samej idei „rewolucji moralnej”, której miały służyć.
[...]

W roku 1949 – po trzech i pół latach nieobecności – Borowski powrócił do Niemiec. Podjął pracę referenta kulturalnego w Polskim Biurze Informacji Prasowej w Berlinie Wschodnim w czasach szalejącej „zimnej wojny”. Chce być użyteczny w dziele reedukacji narodu-winowajcy, której w myśl jego przekonań może dokonać jedynie socjalizm. Z zapałem oddaje się formowaniu ruchu kulturalnego powstałej właśnie NRD i pozostawi najlepszą pamięć w kręgu postępowych pisarzy niemieckich. Wraca stamtąd jako żarliwy zwolennik realizmu socjalistycznego. Przez ostatni rok życia oddaje się gorączkowej działalności politycznej i gwałtownej publicystyce (przede wszystkim na łamach tygodnika „Nowa Kultura”), nie przebierającej w środkach i argumentach i gubiącej się w zacierzwieniu tego skomplikowanego czasu. Własne pisarstwo odchodzi na daleki plan: niektóre z jego ówczesnych utworów, wbrew założeniom propagowanym przez niego samego, zachowują dawny rozmach (*Muzyka w Herzenburgu*, *Dzień plantatora*) czy też usiłują zdobyć własny, nieschematyczny wyraz w nowej problematyce (*Kłopoty pani Doroty*). Nagła samobójcza śmierć pisarza stała się podówczas dla wszystkich zupełnym zaskoczeniem i pozostała tajemnicą do dziś.

Źródło: Tadeusz Drewnowski, *Wstęp*, [w:] Tadeusz Borowski, *Wybór opowiadań*.

Tadeusz Drewnowski ujmuje w sposób syntetyczny dorobek Tadeusza Borowskiego, dokonując podziału na etapy rozwoju artystycznego i intelektualnego, różniące się tematyką i stylem.

((Tadeusz Drewnowski

Ucieczka z kamiennego świata: o Tadeuszu Borowskim

Twórczość Borowskiego układa się w trzy wielkie cykle: w podróż do kresu pewnego doświadczenia, rozpoczętą jeszcze w latach dziecinnych, a zakończoną w Monachium, na gruzach Trzeciej Rzeszy, tę wielką podróż, której świadectwo w polskiej literaturze stanowi jego pamiętnik poetycki; w wyprawę do kresu pewnej moralności, wielki cykl nowelistyczny zapoczątkowany

w Monachium, a nie w pełni dokonany i zamknięty gwałtownie w Warszawie roku 1948, najpoważniejsze dzieło literatury powojennego ćwierćwiecza; w marsz na pół drogi pewnej polityki, krótkotrwały rozdział jego działalności i twórczości zarówno prozatorskiej, jak i publicystycznej, napoczęty nieśmiało w Warszawie, a zdecydowanie w Berlinie roku 1950 i trwający aż do kresu życia.

Źródło: Tadeusz Drewnowski, *Ucieczka z kamiennego świata: o Tadeuszu Borowskim*, Warszawa 1992, s. 35.

Słownik

apokalipsa

(gr. *apokálypsis* – objawienie) gatunek piśmiennictwa religijnego w judaizmie i chrześcijaństwie, zawierający proroctwa dotyczące przyszłości (w tym ostatecznych dni istnienia materialnego świata); znaczenie pojęcia sprawiło, że *Apokalipsę* tytułowano *Objawieniem św. Jana*

czas pogardy

mianem tym określa się lata II wojny światowej: poniżenie człowieka, niszczenie godności ludzkiej, okrucieństwo, śmierć

heksametr

(gr. *heks* – sześć) w wersyfikacji antycznej wers składający się z sześciu stóp (stopa – jednostka miary wierszowej), heksametr był przede wszystkim wierszem antycznego eposu, chętnie stosowany przez poetów starożytnych

metafizyka

rozważania o tym, co niepoznawalne, tajemnicze, niedostępne zmysłom i doświadczeniu

nihilizm

(łac. *nihil* – nic) pogląd filozoficzny, całkowicie lub częściowo negujący istnienie pewnych bytów; szczególnie popularny na przełomie XIX i XX wieku był nihilizm egzystencjalny, głoszący brak sensu życia, jego bezcelowość

„Nowa Kultura”

tygodnik społeczno-literacki wydawany w latach 1950–1963 w Warszawie; oficjalny organ Związku Literatów Polskich propagujący hasła realizmu socjalistycznego

symbol pokolenia

(gr. *sýmbolon* – znak rozpoznawczy) znak, osoba lub przedmiot, które coś oznaczają; symbol pokolenia to coś charakterystycznego (również ktoś charakterystyczny) dla osób

żyjących w danym okresie historycznym, wyrażający ich poglądy, niepokoje, troski, nadzieje itd.

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Odwołując się do multimedium i wiadomości z lekcji, wyjaśnij, jaka jest relacja pomiędzy życiem a sztuką.

Polecenie 2

Jak sądzisz, z czego wynikała postawa Tadeusza Borowskiego wobec literatury powojennej? Uzasadnij swoje zdanie.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przeczytaj fragment wiersza, który napisał po śmierci Tadeusza Borowskiego Czesław Miłosz. Odnosząc się do biografii autora *Opowiadań obozowych*, wyjaśnij znaczenie umieszczonych w tabeli fragmentów utworu.

” Czesław Miłosz

Na śmierć Tadeusza Borowskiego

Borowski zdradził.
Uciekł tam, gdzie mógł.
Przed sobą widział gładką ścianę Wschodu.
Za sobą mury polskie Ciemnogradu.

Źródło: Czesław Miłosz, *Na śmierć Tadeusza Borowskiego*, [w:] *Poezje zebrane*, Kraków 2011, s. 216.

Fragment	Znaczenie
Borowski zdradził.	
Przed sobą widział gładką ścianę Wschodu.	
Za sobą mury polskie Ciemnogradu.	

Zapoznaj się z wypowiedziami artystów, które pojawiły się po śmierci Tadeusza Borowskiego. Kolorem czerwonym zaznacz fragmenty krytyczne w stosunku do pisarza, a niebieskim – pozytywne opinie.

☐ czerwony

☐ niebieski

List Czesława Miłosza do Melchiora Wańkowicza
(7 stycznia 1952)

Tę „sprawę Borowskiego”, jedną z najtragiczniejszych, tak jak sprawa Majakowskiego, pismo emigracyjne skwitowało notatką, w której było zdanie „umarł młody kapo polskiej literatury”. W rzeczywistości Borowski był człowiekiem czystym i gorącego serca, zapłacił jak umiał za przejęcie się diamentem.”

Jan Kott w przedmowie do angielskiego wydania opowiadań Tadeusza Borowskiego

Samobójstwo Borowskiego było wstrząsem, jaki można porównać z wcześniejszym o lat dwadzieścia jeden samobójstwem Majakowskiego. Borowski był największą nadzieją literatury polskiej wśród okrutnie przetrzebionego przez wojnę pokolenia jego rówieśników. Był również największą nadzieją partii komunistycznej, jej wyznawcą, apostołem i inkwizytorem; musiało minąć wiele lat, zanim wielu z nas zrozumiało, że był również jej męczennikiem.”

Ćwiczenie 3

Odwołując się do multimedium i informacji z lekcji, zaznacz te cechy literatury, które były dla Borowskiego najważniejsze:

☐ odwołanie się do własnych doświadczeń.

☐ bohater tragiczny.

☐ symboliczna metafora.

☐ odwzorowywanie rzeczywistości, autentyzm.

Ćwiczenie 4

Dopasuj podane dzieła Tadeusza Borowskiego do danego okresu w XX-wiecznej historii. Odwołaj się do wiadomości z lekcji.

Dzieło	Okres
<i>Gdziekolwiek ziemia...</i>	
<i>Pożegnanie z Marią</i>	
<i>Dzień plantatora</i>	

Komunizm

Pokolenie Kolumbów

Faszyzm

Ćwiczenie 5

Wymień trzy cechy literatury Borowskiego, w których widoczny jest wpływ kontekstu biograficznego.

Ćwiczenie 6

Przypomnij sobie cechy bohatera tragicznego. Odnosząc się do biografii Tadeusza Borowskiego oraz wypowiedzi na jego temat, sformułuj dwa argumenty potwierdzające słuszność tezy: „Decyzje podejmowane przez Tadeusza Borowskiego noszą znamiona historii tragicznej”.

ARGUMENT I

ARGUMENT II

Ćwiczenie 7

Przeczytaj fragment jednego z felietonów Tadeusza Borowskiego, *Rozmowa z formalistą*. Dopasuj poszczególne fragmenty tekstu wymienionym cechom wypowiedzi o charakterze propagandowym.

” *Lawina i kamienie. Pisarze wobec komunizmu*

My, artyści epoki socrealizmu, nie potrzebujemy uznania bankiera, który inwestuje kapitały w Rafaela i Picassa. Van Dykiem zakrywa schowek w ścianie. Formalizm nie jest sztuką, lecz jej chorobą. Żeruje na sztuce jak stonka ziemniaczana na kartoflach. Jest zarazkiem imperializmu. Nienawidzę kłamców bez sumienia. Tych, co głoszą cnoty imperializmu, skamlą o jego powrót. Kto rezygnuje z wymowy sztuki - ten jest lokajem imperializmu, ten nie jest za pokojem, tylko za wojną, gdyż cała ta sztuka służy grabieży, wyzyskowi i wojnie

Źródło: *Lawina i kamienie. Pisarze wobec komunizmu*, [w:] Anna Bikont, Joanna Szczęśna, *Uciekł tam, gdzie mógł, czyli zagadka śmierci Tadeusza Borowskiego*, Warszawa 2006, s. 211.

Postępowanie się utartymi formułami i sloganami

„stonka ziemniaczana na kartoflach, lokajem imperializmu, zarazkiem imperializmu.”

Opozycja my-oni

„My, artyści epoki socrealizmu, nie potrzebujemy uznania bankiera, który inwestuje kapitały w Rafaela i Picassa.”

Manipulacja (gotowe schematy poznawcze zgodne z obowiązującą ideologią)

„Kto rezygnuje z wymowy sztuki - ten jest lokajem imperializmu, ten nie jest za pokojem, tylko za wojną, gdyż cała ta sztuka służy grabieży, wyzyskowi i wojnie.”

Sformułowania odwołujące się do emocji, nacechowane emocjonalnie

„Formalizm nie jest sztuką, lecz jej chorobą. Żeruje na sztuce jak stonka ziemniaczana na kartoflach. Jest zarazkiem imperializmu.”

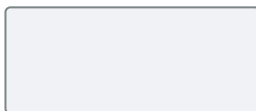
Ćwiczenie 8

Tadeusz Borowski uważał, że: „*formalizm nie jest sztuką, lecz jej chorobą*”. Przyjrzyj się poniższym ilustracjom przedstawiającym Monę Lisę Leonarda da Vinci oraz plakat propagandowy z okresu socrealizmu, a następnie zdecyduj, czy zgadzasz się z Borowskim. Sformułuj dwa argumenty na poparcie swojej opinii.

Leonardo da Vinci, *Mona Lisa*.
Źródło: domena publiczna.

Plakat propagandowy.
Źródło: domena publiczna.

Praca domowa

Jan Błoński twierdził, że Tadeusz Borowski to „kolejny polski Cezary Baryka”. Przypomnij sobie informacje o tym bohaterze literackim i wskaż trzy podobieństwa oraz trzy różnice między realną osobą Tadeusza Borowskiego a postacią literacką.

Dla nauczyciela

Autor: Miłosz Biedrzycki

Przedmiot: Język polski

Temat: Beta, czyli człowiek w kleszczach totalitaryzmu. Biografia Tadeusza Borowskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej,

z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- pozna kontekst biograficzny wybranych tekstów Tadeusza Borowskiego;
- opíše cechy jego twórczości w kontekście literatury powojennej;
- przeanalizuje wybrane teksty publicystyczne Tadeusza Borowskiego;
- wymieni środki językowe charakterystyczne dla publicystyki okresu socrealizmu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- debata Oksfordzka;
- burza mózgów.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel inicjuje rozmowę z uczniami na temat: „Czy możliwa jest literatura, która nie jest zaangażowana politycznie?”. Uczniowie zbierają argumenty za odpowiedzią twierdzącą i przeczącą.
2. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał i zachęca, żeby przed zajęciami zapoznali się z biografią Tadeusza Borowskiego oraz zastanowili się, w jaki sposób doświadczenie

uwięzienia w obozie koncentracyjnym zdeterminowało pozostałą część życia i twórczości pisarza

Faza wprowadzająca:

1. Zapoznanie uczniów z tematem lekcji i wspólne ustalenie celów zajęć i kryteriów sukcesu.
2. Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Wprowadzenie” i „Przeczytaj”. Nauczyciel zwraca uwagę uczniów na fragmenty sekcji „Przeczytaj” omawiające recepcję opowiadań wojennych Borowskiego bezpośrednio po ich opublikowaniu i inicjuje rozmowę z uczniami o tym, czy zasadne jest stawianie zarzutów autorowi na podstawie postaw prezentowanych przez bohatera literackiego utożsamianego z autorem – w świetle wiedzy uczniów o teorii literatury oraz ich przemyśleń i doświadczenia życiowego.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Prezentacja multimedialna”. Następnie dzielą się na grupy (3–4) i wykonują polecenia z tej sekcji. Reprezentanci zespołów przedstawiają odpowiedzi. Wspólnie z pomocą nauczyciela uczestnicy lekcji redagują ostateczną odpowiedź na polecenia, uwzględniającą trafne spostrzeżenia każdej z grup.
2. Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia 1–5 z sekcji „Sprawdź się”. Następnie wybrani uczniowie prezentują odpowiedzi, nauczyciel komentuje. Ćwiczenie 6 może mieć formę burzy mózgów, natomiast zadania 7 i 8 wykonywane są indywidualnie. Chętni lub wybrani uczniowie przedstawiają odpowiedzi.
3. Nauczyciel przedstawia uczniom zagadnienie: czy decyzja Tadeusza Borowskiego, żeby zaangażować się w budowę nowego systemu społecznego i politycznego w powojennej Polsce, jeśli wziąć pod uwagę jego wcześniejsze przeżycia oraz dostępny mu stan wiedzy na temat stalinizmu, była uzasadniona? Nauczyciel sonduje opinie uczniów i, jeżeli wśród uczniów znajdą się osoby skłonne do opowiedzenia się zarówno za, jak i przeciw tezie, organizuje debatę oksfordzką na ten temat.

Faza podsumowująca:

1. Jeżeli w fazie realizacyjnej przeprowadzona była debata oksfordzka, uczniowie głosują za lub przeciw tezie debaty. Jeżeli debata oksfordzka nie odbyła się, nauczyciel inicjuje podsumowującą rozmowę z uczniami na temat znaczenia formujących doświadczeń, takich jak przeżycia obozowe Tadeusza Borowskiego, dla życia i twórczości pisarzy i, ogólniej, artystów.
2. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i przeprowadza krótką rozmowę na temat spełnienia kryteriów sukcesu.

Praca domowa:

1. Jan Błoński twierdził, że Tadeusz Borowski to kolejny polski Cezary Baryka. Przypomnij sobie informacje o tym bohaterze literackim i wskaż trzy podobieństwa oraz trzy różnice między realną osobą Tadeusza Borowskiego a postacią literacką.
2. Na podstawie wybranego dzieła literackiego, utworu kultury popularnej lub własnych obserwacji bądź przekazów rodzinnych omów przykład doświadczenia formującego, które w decydujący sposób wpłynęło na całe pozostałe życie tego, kto go doświadczył.

Materiały pomocnicze:

- Jan Błoński, *Piekła Borowskiego*, „Teksty” 1972, nr 6.
- Ewa Frąckowiak, *W kręgu „Kamionnego świata” Tadeusza Borowskiego*, „Pamiętnik Literacki” 1962, nr 53/4.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Prezentacja multimedialna”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.